

ДОРИ ДА ИМАХ ОПРАВДАНИЕ . . .

Блага Димитрова

Как се пише не зная и никога няма да узная.

Но за едно нещо започвам да се догаждам: кой пише на белия лист пред мене.

Пиша не аз. Ако пишех аз, щях някак да се справя със себе си, да си регулирам дения и нощта, да се самоастрою като стар, добре изучен инструмент. Но там е мъката, че пише друг някой, непознат, неуловим, който не се подчинява нито на волята ми, нито на желанията, а най-малко на плановете ми.

Кой е той? Откъде иде? И дали някога пак ще дойде?

Ставам сутринта с лошо настроение. Нито помен от поетична атмосфера. Телефонът, натрапникът, се юрва в съзнанието ми със зъртеж като с бормашина и обърква целия ми ден. Всичко пропада. Тръгвам с кисела физиономия като при зъбобол. Светът ми е крив. И на всичко отгоре — иззад ъгъла една неприятна среща. Мъча се да заобиколя с поглед досадното лице, казвам, че бързам, че съм закъсняла, че ме чакат едва ли не да угася пожар. . . Човекът настоява поне за един миг да си каже своето. Слушам го с четвърт внимание, леко се поотдалечавам с една-две крачки, за да му стане неудобно повече да ме задържа. А той се приближава и с ускорен до задъхване темп бърза да ми разясни до край някаква си дреболия, сякаш някой гони и шиба с камшик езика му.

И изведнъж. . .

Една дума.

За миг става разбиване на атома. Светът край мене се преобразява. От тази едничка, несвързана с разказа на случайния срещнат дума, в мене всичко запява. Събуждат се отдавна забравени аромати, багри, ритми. Изникват несъществуващи до преди миг образи. Тази малка, изтървана дума ме прекосява като искра и ме превръща в светлинно трептене.

Стихотворението вече се е зародило. Дали ще го напиша след години или в същия този злополучен ден, дали то ще бъде хубаво или не, дали ще умре още в пелените на белия лист или ще живее във времето, това е все едно. Главното е, че нося в себе си тази опияняваща вибрация.

Откъде избликва то? Ако бих могла да му уловя изворчето, аз бих била най-богата в света. Но то не може да ми принадлежи. Аз никога не зная кога, къде, как ще ме застигне. И най-страшното: дали втори път ще дойде.

Случайни, нежелани срещи, внезапни нарушения на дневния график, болест, скучни задължения, неприятности, объркани пътища, закъснявания, разминавания, ядове — от цялата тази оловносива руда в някакъв неизвестен миг току проблесне безценното зрънце. Трябва всичко да забравиш, за да не го изпуснеш. То ти се изнизва през пръстите, ако едновременно искаш да задържиш и реалните облаги от такъв претрупан ден. Само ако си готов и способен всичко да загубиш, да се опропастиш — тогава зрънцето не се стопява в шепата ти.

Но затова трябва да си разточително щедър.

Когато съм мислела, че губя времето си, че прахоснически хабя силите си, че безцелно се шляя из някакви празни разговори сред одимени маси, когато съм прокланала всичко, което ми пречи — тъкмо тогава ме е връхлитало чудото.

Не аз пиша. Фантастът-случай пише чрез моята ръка.

Опитвам ли се съзнателно, строго, трезво да го подчиня, той ми се изплъзва и ми оставя някоя мъртвородена строфа като изплезен език.

Единственото, което бих могла да направя, е да не го спявам в неговите невероятни приумици. А то е най-трудното.

Талантът е да живееш така, че поетът-случай да те навестява по-често и за по-дълго. Това е твърде голям риск. Благоразумният, добронравен, примерен ред на живота прогонва този халосник-случай.

Творецът-случай обича неутъпкани пътеки, открити за шибаниците на вятъра, обича ръбове, надвесени над пропастта, безразсъдни стъпки, непредвидени отклонения — изобщо всичко онова, което порядъчните хора наричат „объркан живот“.

А така ми се иска да се приютя в спокойствието. Да знам, че денят ми принадлежи от край до край. Да пътувам удобно, да се радвам на света, да обичам и да ме обичат. Но, ако е имало такива периоди в живота ми, те са били безплодни.

Разбира се, и периодите на големи сътресения не са ми донасяли онова божествено трептене. В мътилката на отчаяние, в шумотевицата на суета и надпреварване, дори в съзнателната гонитба на вдъхновение, случаят е бягал от мене.

Как да повикам този капризен, непостоянен вълшебник?

Нищо друго не мога да сторя, освен да се оставя на потока на живота — да ме влачи, да ме блъска о озъбените си брегове, да ме завърта във водовъртежите си. Готова съм всичко да приема, стига ми надеждата, че може би там някъде, някога, когато най-малко очаквам, поетът-случай така ще комбинира цяла серия от ненадежности, докато най-сетне ме пронизе с един лъч за един единствен миг. И после ще ме напусне, може би завинаги.

Колко е изобретателен: отломъци от разговори, нещо прочетено, бегло видение от трамвая — това са неговите подръчни материали, от които може да сътвори цял нов свят. Но той не обича многото впечатления. Разнообразие, клейдоскопична променливост, претрупаност на впечатления — всичко това вместо да го събужда, го приспива и затыпява. Той обича от нищото да направи нещо.

Впрочем, знам ли аз какво обича той, какво иска?

Понякога се смайвам: колко той, другият, е упорит и ме преследва. Имам работа, трябва на всяка цена да я свърша, обещала съм, от това зависи едва не съдбата ми, ето — тъкмо тогава незван, нежелан, опасен се явява случаят и слага ръка на мене. Вътрешно се боря с него, прогонвам го, главата ме заболява от настойчивите му похлопвания да го пусна, за да се разпорежда вътре както му скимне. В такива тежки мигове прощавам на всички поети от всички времена тяхното нехайство, разсеяност, неизпълнените им обещания, грешките им пред близки и далечни.

Има и по-жестоки сблъсъци. Поетът-случай диктува избора на постъпките ми. Ако се чувствавам слаба, боязлива, нерешителна за рискован жест, дори ако имам оправдание да премълча истината, да направя компромис — тогава ме връхлитат ужасът, че може би вече никога нищо няма да имам право да напиша. Случаят няма да ме озари с внезапната си светлина. Съзнанието ми ще бъде затормозено, помрачено от гузна сянка. А фантастът-случай е като дете — бяга от плъхове.

Самият живец на творчеството е вкоренен в живота и налага заангажираност. Длъжен си да защитиш най-беззащитното и уязвимото в действителността — човешкото достойнство. Ако поезията е професия, нейната гражданска същност се свежда до изпълнителност, верноподанничество, повторение на признати образци. Но ако е призвание, съдба, тогава нейната гражданска същност се въздига до неизследваните висини на откривателството, риска, отговорността за всичко и всички. Щом веднаж си получил такъв подарък от фантаста-случай, трябва да си готов на всякаква загуба, дори да загубиш живота, си но да устоиш правата на поезията. А тези права са безкрайни, понеже са във високите

сфери на истината, където въздухът е разреден и пречистен от временното, от егоистичното, от тесногърдото. Христо Ботев в своя безсмъртен стих:

Балканът пее хайдушка песен

едновременно дава духа на българската природа и природата на истинската поезия: Балканът е персонафициран в образа на поет — такъв, какъвто е бил самият Ботев — певец на народната борба.

На въпроса: „Върху какво работя?“ не мога да отговоря — това би значило да гадая по звездите какво съчетание на случайни срещи, разговори, преживявания ще ме връхлеги с някакво непредвидено хрумване.

Не аз пиша. Друг пише вместо мене. Но защо тогава ме терзае чувството на вина?